

عنوان مقاله: بررسی رابطه میان بی اعتمادی اجتماعی و مسئولیت‌گریزی شهروندی

نویسنده: مریم جوادی، مليحه شیانی، علیرضا محسنی تبریزی، سasan و دیعه

منبع: مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره بیست و سوم، شماره ۱، بهار ۱۴۰۱،

صفص ۱۴۸-۱۷۰

چکیده

- شهروندی یک ایده دو جانبه و یک ایده اجتماعی است و صرفاً مجموعه حقوقی که فرد را از تعهد بهدیگران رها کند، نیست؛ بلکه برای تحقق این حقوق بهمکانیسمی از تکالیف و وظایف شهروندی لازم است. از طرفی مسئولیت‌گریزیهای شهروندی فرار یا دور زدنها تکالیف محوله است، که ما آنها را در رفتارهای شهروندان در امور شهری و مشارکت‌پذیریهای ضعیف شده امروزی مشاهده می‌کنیم.

چکیده

• همچنانکه "زتومکا" معتقد است اجتماع اخلاقی، بهاعتماد، احساس مسئولیت و تعهد نسبت به دیگرانی که با آنها دارای ارزشها، منافع و هدفهای مشترک است، سرو کار دارد. و پارسونز عامل ایجاد اتحاد و انسجام اجتماعی و ثبات و نظم را اعتماد میداند. لذا مطالعه حاضر با هدف: بررسی رابطه میان میزان بیاعتمادی اجتماعی و مسئولیتگریزی شهروندی در بین شهروندان تهرانی در سال ۱۳۹۹ انجام گرفته است. روش تحقیق: پیمایش و جمع آوری دادهها با تکنیک پرسشنامه ساخت یافته و با استفاده از نمونهگیری خوشای در بین شهروندان تهرانی بالای ۱۸ انجام پذیرفته است

پیمایش و جمع آوری دادهها با
تکنیک پرسشنامه ساخت یافته

چکیده

- حجم نمونه آماری با استفاده از فرمول نمونهگیری کوکران برآورد گردید؛ البته با توجه به شرایط پاندمیک ویروس کرونا در زمان انجام تحقیق و محدودیتهای موجود با ۳۵۶ پرسشنامه دادهها جمعاًوری و تحلیل با بهره گیری از نرم افزار SPSS و Mplus8 انجام پذیرفته است. یافتههای توصیفی نشان داد که میزان مسئولیت-گریزی شهروندی در بین پاسخگویان، از حد متوسط بالاتر و نزدیک بهزیاد است. و میزان بی اعتمادی اجتماعی نیز از سطح متوسط بهبالا است، که بیشتر بعد بیاعتمادی سازمانی را شامل میشود.

میزان مسئولیت-گریزی شهروندی در بین
پاسخگویان، از حد متوسط بالاتر و نزدیک
بهزیاد است

چکیده

- در بررسی نتایج: رابطه بین بیاعتمادی اجتماعی، برخورداری از حقوق شهروندی و تحصیلات با میزان مسئولیتگریزی شهروندی معنادار است. ضرایب تاثیر متغیرها در کنار یکدیگر بهتر تیب میزان برخورداری از حقوق شهروندی ، .%-۲۹ میزان تحصیلات .%-۱۶ و بیاعتمادی اجتماعی) بهطور غیر مستقیم (بر مسئولیتگریزی شهروندی به دست آمد .٪۷۲.

مفاهیم اصلی:

- بی اعتمادی اجتماعی، تعهد، شهروندی، مسئولیتگریزی

مقدمه و بیان مسأله

• امروزه شهروندی را قالب پیشرفته شهر نشینی میداند؛ شهرنشینان زمانی که به حقوق کی دیگر و قوانین اجتماعی احترام می‌گذارند و به مسئولیت‌های خویش در قبال شهروندان دیگر و اجتماع عمل می‌کنند به شهروند ارتقا می‌یابند. بنابراین شهروندی صرفاً به معنای زندگی در شهر نیست، بلکه وسعت استانی و کشوری را نیز در بر می‌گیرد و با توجه به پیشرفتهای تکنولوژی ارتباطات می‌توان "شهروندی" را برای جامعه‌ی جهانی نیز در نظر گرفت.

INTRODUCTION

• از طرفی شهروندان همانند اجزایی از یک سیستم هستند، که هر کدام کار کرد مشخصی دارند و ایجاد سامان و نظم در حوزه‌های مختلف مستلزم انجام وظایف محله، کار کرد صحیح هر یک از این عناصر در کنار سایر مولفه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی از جمله مدیریت شهری است، یکی از عواملی که در عملکرد مناسب این سیستم نقش موثری را ایفا می‌کند اعتماد اجتماعی است، اعتماد اجتماعی بهمثابه مهمترین سازه سرمایها جتمعی و یکی از جنبه‌های مهم روابط انسانی و اجتماعی عاملی بسیار اساسی برای تداوم زندگی جمعی در دنیای پر مخاطره مدرن است

اعتماد اجتماعی به مثابه مهمترین سازه
سرمایها جتمعی

• عدم توجه به اعتماد سبب تاخیر در کارها و هزینه برشدن آنها، خلل در روابط، تعاملات و ایجاد مشکلاتی در مشارکت اجتماعی، نظم اجتماعی، سلامت اجتماعی و بطور کلی عدم توسعه همه جانبه خواهد شد (مرادی و دیگران، ۱۳۹۴: ۱) همچنین بیاعتمادی اجتماعی در حال حاضر به صورت بیماری مزمنی در بسیاری کشورها درآمده، که موجب نزول هنجارهای اخلاقی نیز گردیده است. در چنین شرایطی افراد برای رسیدن به هدفهای خود به هر وسیله‌ای دست می‌یازند. در این راستا بنابر گزارش خبر آنلاین در سال در مورد پیامدهای بیاعتمادی اجتماعی، در یک پژوهش میدانی بیش از ۷۵درصد از مردم پول و پارتی را برای احراق حق خودشان ضروری دانسته و تنها ۲۵درصد از آنها به اجرای مساوی قانون اعتقاد داشتند

بیماری مزمن

• از این نظر میتوان چنین برداشت کرد که شاخصهایی چون امید بهآینده، قابل اعتماد بودن یا منصف بودن افراد و تکیه بر انصاف اجتماعی در وضعیت مطلوبی قرار ندارد.^۱ همچنین مواردی مانند کاهش اعتماد مردم به بازار بورس در سالهای اخیر و ضرر بیش از ۵۰ درصدی سرمایه‌گذاران، کلاهبرداری بیش از ۲ میلیارد ریالی فروش لیزینگی خودرو،^۲ شناسایی بیش از ۱۳۵ هزار میلیارد تومان فرار مالیاتی طی ۸ ماه و سوء استفاده‌های اخلالگران اقتصادی از اطلاعات هویتی و ثبت شرکتهای صوری و ... در کنار وقایع و رخدادهای مختلف دیگر وضعیتی را بوجود آورده است که اطمینان به رسانه‌های جمیعی، نهادهای کارگری، موسسات تجاری و کارگزاران دولتی به شدت کاهش یافته و نوعی سوءظن در روابط شهروندان با این نهادها به وجود آمده است (جابرانصاری و دیگران، ۱)

• همچنانکه آخرین نظرسنجی ایسپا (اسفند ۱۴۰۰) با عنوان سنجش برخی ابعاد اعتماد اجتماعی در ایران نشان میدهد، ۳۰٪ مردم قابل اعتماد هستند و میزان عدم اعتماد مردم بهیکدیگر به ۲۶٪ رسیده است. این یعنی بیش از نیمی از مردم ایران حتی بههمدیگر نیز اعتماد ندارند و این زنگ خطر شاید از تمامی زنگ خطرهای دیگر موجود در جامعه‌ی ما شنیدنیتر است.

•

. از طرفی رفتارهای شهروندی در زندگی شهری شلوغ و متراکم تهران با میزان آلدگی هوای بالا، تردد غیرمجاز خودروها در محدودهای ترافیک، میزان تولید زباله بیش از ۱۱ میلیون تن بدون توجه جدی و مشارکت شهروندان در تفکیک زباله‌ها در کنار سایر اتفاقات روزمره این شهر سیال و پرتراکم این سوال را ایجاد میکند، که اعتماد اجتماعی و مسئولیتگریزی شهروندی در موضوع مدیریت شهری چه نقشی را ایفا مینماید؟ در واقع هدف اصلی این تحقیق بررسی رابطه میان بیاعتمادی اجتماعی و مسئولیتگریزی شهروندی است. بر همین اساس پرسش اصلی تحقیق این است: آیا میان بیاعتمادی اجتماعی و مسئولیتگریزی شهروندی رابطه معناداری وجود دارد؟

- همچنین بررسی رابطه بین ابعاد بیاعتمادی اجتماعی و متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، سن، تحصیلات و درآمد) با مسئولیتگریزی شهروندی از سوالات فرعی این تحقیق است

اهمیت و ضرورت تحقیق

- دیدگاه عمومی کارکردگرایی بر این اصل استوار است که جامعه مانند یک ارگان زیستی بزرگ است که اعضاء و اندامهای مختلف آن هر کدام وظیفه و کار معینی انجام میدهد که کار و وظیفه اعضاء و اجزا بهانجام فعالیت کل بدن کمک میکند و فقدان یا اختلال هریک از این اجزاء در بخطر افتادن حیات و بقای کل نقش ایفا میکند، و در جهت ایفای نقشها توجه بهره‌مندی‌ها، تعهدات و مسئولیت افراد و اعضاء اهمیت زیادی داشته بهطوریکه در کارایی، تحقق برنامه‌ها و بقای سیستم در هر سطحی تاثیر مستقیم و مشخصی دارد.

•

وظیفه و کار معینی

• آنچه امروزه دامنگیرسازمانها، نهادهای دولتی یا خصوصی حوزه‌های مربوط به مدیریت شهری است و امور شهروندی و بهطور کلی برخی جوامع از آن رنج میبرند، معضلی است بهنام "مسئولیتگریزی" که متاسفانه امروزه این معظل در حال رشد بوده و به عنوان یک تهدید جدی برای جوامع مطرح است. که اگر به موقع مورد بررسی و توجه قرار نگیرد، علاوه بر آسیبی که بر حیات نظام اجتماعی وارد مینماید، مسائل و آسیبهای اجتماعی متنوع و حتی نوظهوری را بوجود خواهد آورد.

مسائل و آسیبهای
اجتماعی متنوع

• همچنین بر اساس مطالعات انجام شده، گسترش بیاعتمادی در جامعه، تحمل رفتار فاسد را افزایشی دهد جهیو درنت با ایجاد انتظار رفتار فاسد، مشارکت در عمل فاسد آسانتر میشود (یم دهد جهیو درنت با ایجاد انتظار رفتار فاسد، مشارکت در عمل فاسد آسانتر میشود) (Morris & Klesner, 2010). لذا توجه به عوامل موثر بر معظل رو به رشد مسئولیت گریزی از اهمیت بالایی برخوردار بوده و با گسترش عامل بی اعتمادی اجتماعی بر ضرورت انجام این تحقیق میافزاید. چرا که از دیرباز آگاهی نسبت به این واقعیت وجود داشته که نطفه پدیدهها، رخدادها، کنشهای جمعی و بحرانها، غالباً نیاز به تعهدات شهروندان و انجام وظایف و تکالیفشان دارد

تعهدات شهروندان و انجام وظایف و تکالیفشان

پیشینه تحقیق

• با بررسی و جستجو انجام شده در موضوع مسئولیتگریزی شهروندی تحقیقی که بهطور مشخص به این موضوع پرداخته شده باشد، مشاهده نشد، بنابراین با توجه به اینکه از جمله ویژگیهای یک شهروند فعال و مسئولیتپذیر میزان مشارکتپذیری وی در برنامههای داوطلبانه و انجام مسئولیتهاي اجتماعی است، از این موضوع در پیشینه تحقیق بهره گرفته شده است. در این راستا مقاله "فرسايش سرمایها جتماعی و بینظمی در بین شهروندان تهرانی" و "میزان مسئولیت- پذیری اجتماعی شهروندان بندر عباس" از جمله مقالاتی است که به عنوان تحقیق حاضر نزدیک است

میزان مشارکت پذیری وی در برنامههای
داوطلبانه

• aza-Ullah در تحقیقی با عنوان "یچه زمان کی رابطه مشارکتی برای عملکرد مهم است؟ به بررسی تجربی نقش اعتماد و بیاعتمادی چند بعدی پرداخته است. این ژوهش با ترک بی ایب نشی از ادبیات اعتماد-یب اعتمادی و ۱۸ گفت یگوو عم قی مد، یتیری ماہ تی چند بعدی اعتماد (یعنی نحسن تی یو شا ستگ بی) (و یاعتمادی) به عنوان مثال، بدخواهی یو ب اعتبار می (را آشکار میکند

• و نشان یدهد که اثر کی رابطه مشارکتی زمانی که اعتماد و بیاعتمادی هر دو وجود داشته باشد (در سطوح متوسط تا بالا)، برای عملکرد مهم است، اما زمانی یکیکه از آنها پایین یو د گری بالا است، رابطه مشارکتی انجام نمیشود. و رویکرد جدی ید برای درک ا کهنه یچه زمان کی رابطه مشارکتی خوب عمل میکند و چه زمانی خوب عمل نمیکند ارائه میدهد و از نظر ارتباط عمل، ی نشان میدهد که شرکتها یک طرز فکر پارادوکس (با تمرکز بر اعتماد و بیاعتمادی) را برای باز کردن پتانس لی مثبت کی رابطه مشارکتی اتخاذ میکنند

• در تحقیق (۲۰۱۸) Rim and Dong، با عنوان "اعتماد و بیاعتمادی در جامعه و در کیکه مطالعه ب نی فرهنگی بهی است بررسی ید دگاههای عمومی از مسئولیت اجتماعی CSR، کارول CSR نیب فرهنگی مسئولیت اجتماعی شرکتی (CSR) بر اساس مدل سلسله مراتبی (1991، 1979) پرداخته شده است.

• یافتهها نیای مقاله که حاصل بررسی مقطعی در ایالات متحده آمریکا، امارات متحده عربی یو کره جنوب (N=1121) است، نشان میدهد که ادراک عمومی از CSR در کشورهای مختلف به طور قابل توجهی متفاوت است. علاوه بر این، در یک جامعه قابل اعتماد مانند امارات متحده عرب، عومنم مردم تمالی یب شتری بهانجام وظایفی اقتصادی و بشردوستانه برای تجارت دارند، در حالی که در جامعه ای مانند کره جنوبی مردم مسئولیت قانونی و اخلاقی را مهم می دانند. نیا مطالعه با بر جسته کردن نقش اعتماد عمومی به دولت در تعریف، CSR بهدرک فعلی مردم از CSR در فرهنگ و جوامع میافزاید

• همچنین .(1997) در تحقیق " نقش بیاعتمادی اجتماعی در Peter, Groothuis & et تجز هی لیو تحلیر سک - فایده: مطالعه مکان کی مرکز دفع زبالههای خطرناک " نشان میدهد که بیاعتمادی بهنهادهای اجتماعی در حال تبدلی کیشدن به مؤلفه مهم ارتباطات ریسک و تحلل لیس است . است

• در این تحقیق، ارزیابی تأثیری یب اعتمادی اجتماعی بر تصمیم‌گیری نقش باعتمادی بهمنابع اطلاعاتی را در تماشای یذپیه رش کی مرکز دفع زباله‌های خطرناک در همسایگی بررسی کرده است و با استفاده از داده‌های بررسی ارزشگذاری احتمالی در محل کی مرکز دفع زباله‌های خطرناک نشان میدهد که پاسخدهندگان بهطور خاص هم به مقامات دولتی و هم به مشاغل دفع زباله بیاعتماد هستند. بهطوریکه یب اعتمادی اجتماعی خطر درک شده کی تأسیسات را افزایشیم دهد و بر احتمال پذیرش کی همه‌پرسی برای مکان استقرار کی مرکز دفع زباله‌های خطرناک تأثیری می‌گذارد

هم به مقامات دولتی و هم به مشاغل دفع زباله

- در تحقیقات داخلی انجام شده، فاضلی. (۱۳۹۷) در بررسی بین کشوری "رابطه کیفیت حکومت، میزان فساد و سطح اعتماد نهادی و اجتماعی"، این فرضیه را بررسی می کند که با کاهش سطح فساد، اعتماد نهادی و اجتماعی افزایش میابد.

• برای آزمون این فرضیه از سه دسته داده‌های مربوط به نبودن فساد، از داده‌های سازمان شفافیت بیالمللی، شاخص فساد، CRG اشاص فساد مؤسسه رقابت جهانی و شاخص فساد بر تلسمن مربوط به ۴۳ کشور که اطلاعات آنها با توجه به سالهای مدنظر در هم یه بانکهای داده‌ها موجود بوده است، نشان میدهد: که سطح اعتماد از کارآیی حکومت و سطح فساد تأثیر میگیرد. همچنین تأثیر سطح فساد در جامعه بر اعتماد به نهادهای فرهنگی بیشتر از اعتماد به نهادهای حکومتی و اجتماعی و بر اعتماد اجتماعی بیشتر از اعتماد به نهادهای حکومتی است

اعتماد به نهادهای فرهنگی

• محسنی تبریزی و دیگران (۱۳۹۰) در بررسی "اعتتماد اجتماعی با نگاهی نسلی به جامعه"، که به روش پیمایش بین افراد بالای ۱۵ ساله شهر تبریز انجام شده است، نشان میدهند که بین اعتتماد اجتماعی نسلهای سه گانه (نسل قبل از جنگ و انقلاب، نسل جنگ و انقلاب و نسل بعد از انقلاب و جنگ) تفاوت معناداری وجود دارد. براساس نتایج تحقیق اعتتماد اجتماعی نسل ها، از ارزیابی نسل ها از انسجام هنجاری و نهادی در جامعه و تجربه های نسلی متأثر میگردد

تجربه های نسلی

انسجام هنجاری و نهادی

• در بررسی میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی شهر وندان بندرعباس در سال ۱۳۹۳، رابطه معنادار (٪ ۲۶) بین میزان اعتماد اجتماعی با مسئولیت‌پذیری اجتماعی بدست آمده است (نیکخواه و جهانشاهی: ۱۳۹۳). همچنین در "مطالعه جامعه‌شناسی عوامل موثر بر قانونگریزی" نتایج حاصله نشان میدهد بین سرمایه اجتماعی و قانونگریزی رابطه قوی و مستقیمی (٪ ۴۸) وجود دارد (شربیان و دیگران، ۱۴۰۰). این تحقیق در مورد "عوامل زمینهای موثر بر اعتماد عمومی بهسازمانهای دولتی" کار کرد اثربخش سازمانها در جامعه را ناشی از میزان اعتماد مردم بهسازمانها ذکر میکند و عواملی نظیر اعتماد به دولت، اوضاع اقتصادی، رسانه‌ها، جرم و جنایات، صنعتی شدن و مدیریت نوین دولتی را تشکیل دهنده و بستر ساز اعتماد عمومی بهسازمانهای دولتی عنوان میکند (نجف بیگی و همکاران، ۱۳۹۵).

• در مجموع مطالعات انجامشده، به چند نکته اشاره دارند: بین فساد و اعتماد نهادی و اجتماعی رابطه وجود دارد، بهطوری که با کاهش سطح فساد اعتماد اجتماعی افزایش میابد؛ همچنین میزان بیاعتمادی اجتماعی بر مسئولیت‌اجتماعی (CSR) عملکرد مشارکتی و میزان پذیرش همه پرسی و تصمیمگیری موثر است. در واقع مسئولیت‌پذیری اجتماعی و قانونگریزی با اعتماد اجتماعی و سرمایه اجتماعی رابطه مستقیمی دارند و میزان فساد و قانونگریزی بر روی اعتماد عمومی تاثیر مهمی باقی می‌گذارند

مسئولیت‌پذیری اجتماعی و قانونگریزی با اعتماد اجتماعی
و سرمایه اجتماعی رابطه مستقیمی دارند

مبانی و چارچوب نظری

- موریس جانوویتز (۱۹۷۸) ابا مرور تاریخی بر مسئله شهروندی و بررسی کاربردهای مختلف آن توسط رهبران، روشنفکران و افراد عادی سه گونه تعریف را از هم تفکیک میکند
- ۱- شهروندی بهصورت **یک واژه توصیفی، تجربی-عینی** شامل مجموعه تعهدات و حقوق مشخص واگذار شده به افراد شایسته بر یک دولت خاص مثل دولت-شهرهای دوران باستان و دولت-ملت در دوره معاصر.
- ۲- شهروندی بهصورت **یک قضاوت اخلاقی** دربرگیرنده مجموعه اخلاق و خصایل فردی بهعنوان یک شهروند خوب و واقعی.
- ۳- شهروندی به صورت **یک واژه تحلیلی** مشتمل بر حمایت دولت از اعضای خود، ایجاد فرصتهايی از طرف دولت برای اعضا در زمینه مشارکت سیاسی. یا از دیدگاه مارشال شهروندی نوعی منزلت اجتماعی است که جامعه آنرا بهتمامی اعضا اهدا نموده و بهموجب آن تمامی افراد از جایگاه، وظایف و حقوق برابر که توسط قانون حمایت و ثبیت شده برخوردارند (توسلی و نجاتی، ۴۰، ۱۳۸۲)

3

- در بحث فرهنگ شهروندی نیز سه نوع حقوق شهروندی از دید **مارشال** تعریف شده است:
- **۱ حقوق مدنی و شهروندی مدنی**، که عبارت از حقی است که امکان تملک داراییها، التزام بهقراردادها، آزادیهای حزبی و آزادی فکر و اندیشه را فراهم میکند.
- **۲ حقوق سیاسی و شهروندی سیاسی** که عبارت است از حقوقی که امکان مشارکت مردم را در تصمیمات عمومیکشور با تشکیل احزاب سیاسی و برگزاری انتخابات فراهم میکند
- **۳ حقوق اجتماعی و شهروندی اجتماعی** که عبارت از حقوقی است که امکانات رفاهی حمایتی از فرد و خانوادهای آسیبپذیر را بهمنظور ایجاد تعادل در زندگی رفاهی آنها فراهم میآورد و شامل کمکهای مالی و رفاهی به افراد کهنسال، معلول و افراد و خانوادههای بیکار، فراهم آوردن شرایط مساوی بهرهمندی امکانات آموزشی، مسکن و سلامتی برای همه اعضای جامعه است (فتحی و ثابتی، ۱۳۹۳، ۱۷۳)

• همچنین یوان هربت و آلن سیرز در تحلیل ابعاد شهروندی بیان میکنند که شهروندی دارای چهار بعد است: بعد مدنی، بعد سیاسی، بعد اجتماعی- اقتصادی و بعد فرهنگی یا گروهی. بعد مدنی شهروندی بهشیوه زندگی شهروندان که ب هطور معمول در راستای هدفهای آزادمنشانه جامعه است، اشاره دارد. بعد سیاسی شهروندی بهطور عمدۀ شامل حق رأی و مشارکت سیاسی شهروندان است. بعد اجتماعی و اقتصادی شهروندی به ارتباط بین افراد در یک موقعیت اجتماعی و همچنین بهمشارکت در یک فضای باز سیاسی اشاره دارد (به نقل از فتحی وارج‌گاه، ۱۳۸۸، ۱۱-۱۲)

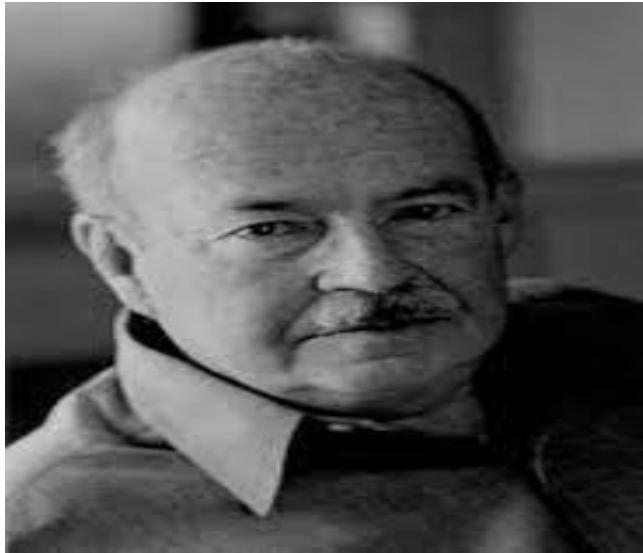
چهار بعد: بعد مدنی، بعد سیاسی، بعد اجتماعی-
اقتصادی و بعد فرهنگی یا گروهی

• پس میتوان گفت جذایت شهروندی صرفاً به خاطر منافعی نیست که به فرد میرساند. شهروندی همواره یک ایده دو جانبه و بنابراین یک ایده اجتماعی است. این ایده نمیتواند صرفاً مجموعه حقوقی باشد که فرد را از تعهد به دیگران رها کند. حقوق همیشه به چارچوبی برای پذیرشان و مکانیسمهایی برای تحقیقشان نیاز دارند

- "زومکا" با ملازم دانستن اعتماد اجتماعی با جامعه‌ی اخلاقی معتقد است اجتماع اخلاقی بیشتر به‌حساس تعلق، اعتماد، احساس مسئولیت و تعهد نسبت به‌دیگرانی که با آنها دارای ارزشها، منافع و هدفهای مشترک است، سرو کار دارد. یک اجتماع اخلاقی روابط افراد با یکدیگر را به‌شكل "ما" تعریف می‌کند. مقوله ما در قالب **سه** الزام اخلاقی، یعنی اعتماد، وفاداری و اشتراک مساعی با دیگران جلوه می‌کند. اعتماد اشاره به این دارد که ما از دیگران انتظار عمل صادقانه داشته باشیم. وفاداری هم یعنی التزام به عدم نقض اعتماد در قبال کسانی که به ما اعتماد کرده‌اند. اشتراک مساعی نیز در برگیرنده این مهم است که در روابط بهمنافع دیگران توجه داشته و نسبت به آنان مسئولیت‌پذیر باشیم، حتی اگر انجام وظیفه و مسئولیت‌پذیری ما با منافع شخصیمان در تعارض باشد (زومکا، ۱۴۰۱-۱۳۸۰: ۲۰۴-۲۰۵)

اعتماد، وفاداری و اشتراک مساعی با دیگران

3

• پارسونز عامل ایجاد اتحاد و انسجام اجتماعی و ثبات و نظم را اعتماد میداند. به عقیده وی اعتماد، این باور را در افراد ایجاد میکند که دیگران به منظور دستیابی به یک موقعیت گروهی از منافع شخصی دست میکشند. اعتماد در واقع موجب میشود که دیگران به تعهدات و مسئولیتها یشان عمل کنند و موقعیت دیگران را در ک کنند. وی نظام منسجم را نظامی میداند، که بتوان به عاملان آن در انجام وظایفشان اعتماد کرد و این امر خود به پایداری و نظم سیستم اجتماعی کمک میکند (مرادی و دیگران، ۱۳۹۴، ۲)

دستیابی به یک موقعیت گروهی

• همچنین در صورت بندی تکالیف و مسئولیت‌شهروندی می‌توان به‌وظیفه مشارکت، پرداخت مالیات، اطاعت از قانون، ابراز وفاداری مشروط و حمایت مقید از نظام سیاسی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، فرمانشکنی مدنی (اعتراض و انتقاد مسالمت‌آمیز) و مانند اینها اشاره کرد. از نظر جانوسکی این وظایف و تکالیف ذیل تعهدات شهروندی و از منظر مارشال در سه دسته مدنی، سیاسی و اجتماعی قابل تفکیک است.

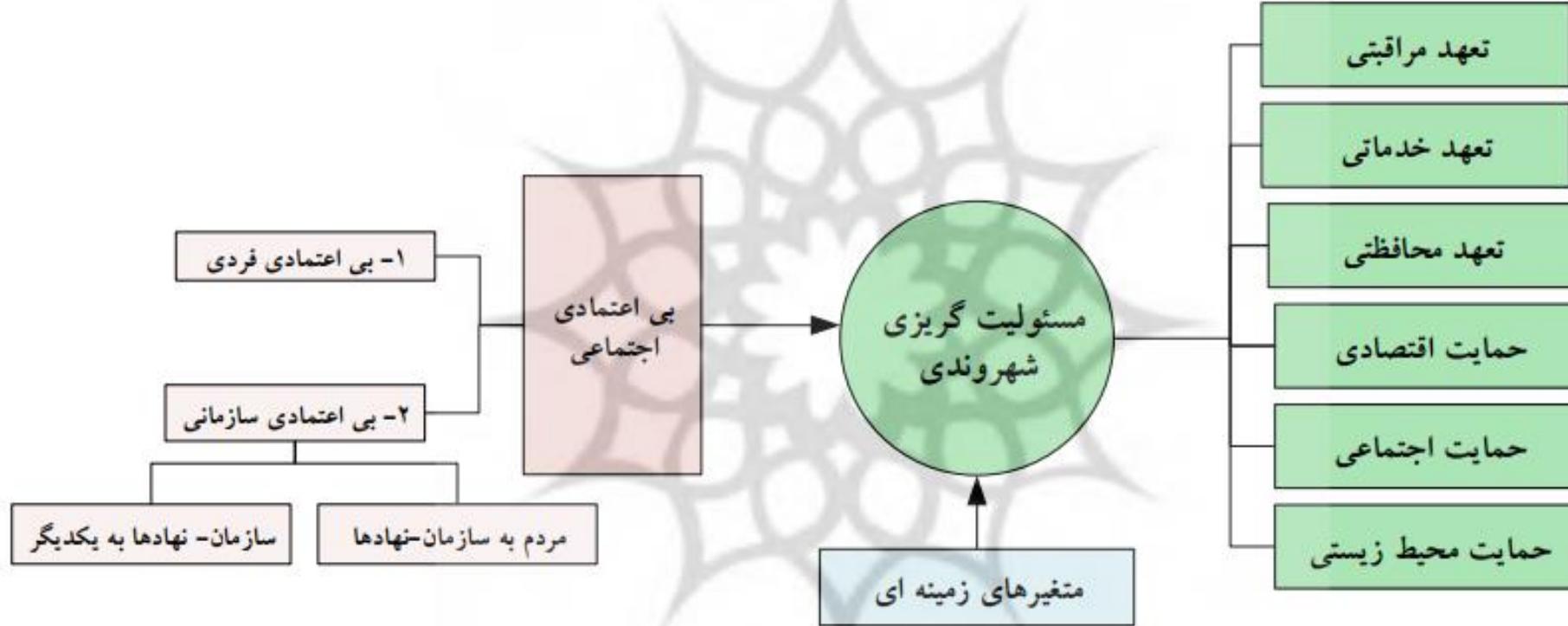
•

مدنی، سیاسی و اجتماعی

- جانوسکی تعهدات شهروندی را بدین شرح آورده است:
- الف) **تعهدات حمایتی**: شامل پرداختن مالیات، کمک کردن به صندوقهای بیمه و کار مولد
- ب) **تعهدات مراقبتی**: انسبت به دیگران و خود، نیازها یی شخص و احترام به حقوق دیگران، مراقبت از کودکان، خانواده توأم با عشق، احترام به خود از طریق دنبال کردن آموزش، شغل و مراقبتهای پزشکی کافی.

- ج) **تعهدات خدماتی**: شامل استفاده از خدمات موثر که در حقیقت خدمات کمکیاند و، شامل اسنونویسی برای رأی دادن، مراقبتهاي بهداشتی سالمندان، داوطلب آتشنشانی شدن، یا خدمت بهجوانان است.
- د) **تعهدات حفاظتی**: شامل خدمت در نیروهای مسلح، حفاظت از پلیس، خدمت وظیفه عمومی برای حفاظت از کشور یا مراقبت از زخمیها و فعالیتهای اجتماعی و بهطور کلی حمایت از یکپارچگی نظام دموکراتیک از طریق خدمت، اعتراض و یا تظاهرات اجتماعی است (جانوسکی، ۱۹۹۸: ۵۴)

• با توجه به آنچه مطرح شد مدل علی تحقیق با تاثیر متغیر مستقل بیاعتمادی اجتماعی بر متغیر وابسته مسئولیتگریزی شهروندی شامل تعهدات مراقبتی، خدماتی، محافظتی و حمایتی - اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی، بهشرح ذیل ارائه میگردد

نمودار ۱- مدل علی تحقیق

فرضیه ها

- فرضیه های اصلی:

- ۱- بین میزان بیاعتمادی اجتماعی و مسئولیتگریزی شهروندی رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- بین ابعاد بیاعتمادی اجتماعی با مسئولیتگریزی شهروندی رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه های فرعی / زمین های:

- ۳- میزان مسئولیت گریزی شهروندی در بین زنان و مردان تفاوت معناداری دارد.
  - ۴- بین متغیرهای زمینهای (سن، تحصیلات و درآمد) با میزان مسئولیت‌گریزی شهروندی رابطه معناداری وجود دارد

روش شناسی

- در این مطالعه بهمنظور جمع آوری دادهها با توجه به روش پیمایش از ابزار پرسشنامه استفاده شده . است جامعه آماری شامل شهروندان بالای ۱۸ سال کلانشهر تهران است. حجم نمونه آماری براساس جمع تی آمار ،ی خطای ،یریگنمونه واریانس و فرمول نمونهگی یر کوکران ۳۸۴ نفر برآورد شده که با بهرهگیری از نمونهگیری خوشای و انتخاب تصادفی افراد، پیمایش انجام پذیرفت بهطوریکه در داخل هر خوشه، بلوکها مشخص شد و افراد با فرصت برابر بهصورت تصادفی انتخاب شدهاند.

• لازم به ذکر است، بهدلیل شیوع بیماری همه‌گیر کرونا در زمان انجام پژوهش که به شدت بر شرایط انجام مصاحبه و تکمیل پرسشنامه اثرگذار بود با ریزش پرسشنامه‌های ناقص جمعاً ۳۵۶ پرسشنامه تکمیل و مورد بررسی قرار گرفته است.

• با توجه به اینکه سنجش اعتبار تحقیق اندازه‌گیری میزان دقت و صحت معرفه‌های انتخاب شده برای سنجش مفاهیم است. در این تحقیق برای سنجش اعتبار (روایی) در اعتبار صوری با نظر اساتید متخصصین حاصل شد و در اعتبار سازه‌های بوسیله تحلیل عاملی اکتشافی در نرم افزار SPSS آماره KMO و آزمون بارتلت) اعتبار شاخصها مورد ارزیابی و سنجش قرار گرفت. نتیجه آماره $KMO = 0,83$ و $sig = 0,00$ نشان از تایید و اعتبار بالای پرسشنامه دارد

تحلیل عاملی اکتشافی

• برای اندازه‌گی یرمت یعنی رهای تحقیقی از طرفی یل کرت یومق اس فاصله یا استفاده شده است. به منظور بررسی پایایی مقیاسهای تحقیقی از شاخص همبستگی درونی مقیاس اندازه یریگ (آلفای-کرونباخ) استفاده شد. به این ترتیب که پرسشنامه طراحی شده در بین ۳۵ نفر (حدود ۱ درصد) از شهروندان توزیع گردید و پس از گردآوری دادهها با استفاده از نرم افزار SPSS میزان سازگاری درونی گویهها محاسبه گردید.

- گویه هایی که دارای همبستگی پایین بوده و یا برای مخاطبان گنگ و نامفهوم بود حذف شده و در نهایت گویه های با ضریب پایایی بالا مشخص گردیدند که در جدول ۱ آورده شده است. همانطور که نتایج نشان میدهد، بررسی ضرایب آلفای بدست آمده (جدول ۱) گویای انسجام درونی بالای یکو ههای مربوط به هر یک از متغیرها است

جدول ۱ - ضرایب آلفای متغیرهای تحقیق

متغیر	تعداد گویه	پایابی
مسئولیت‌گریزی شهروندی	۳۰ گویه	۸۸٪.
بی‌اعتمادی اجتماعی (شامل ۲ بُعد)	فردي نهادی/اسازمانی (حذف ۳ گویه از ۱۰ گویه)	۰,۷۳٪.

تعريف مفاهيم و عملياتي كردن متغيرها

• **متغير وابسته:** متغير وابسته در این مقاله مسئولیتگریزی شهروندی است و تکاليف و وظیفه-هایی را شامل میشود که یک شهروند به واسطه شهروند بودنش نسبت به اجتماع، شهر و حتی گروهی که در آن زندگی میکند، بر عهده دارد. از طرفی فرد مسئول کسی است که عواقب رفتار خود را بهعده گرفته، قابل اتکا و قابل اعتماد است و احساس تعهد نسبت بهگروه دارد (گاف ابه نقل از ایمان و دیگران، ۱۳۸۹، ۱۲۰)

- **مسئولیت شهروندی:** مسئولیت شهروندی را میتوان به خودآگاه مردم به حقوق شهروندی و احساس نیاز همگانی برای اجرای این حقوق و مشارکت در آن تعریف و تعبیر کرد (نوروزی ۱۳۸۵؛ به نقل از هزارجریبی و شالی ۱۳۹۰) در این مطالعه منظور از مسئولیت شهروندی ارتباط با مفهوم شهروندی جمعگرایانه است، به این معنی که تأکید بر مجموعه قواعد رفتاری، تکلیف‌ها و تعهد‌هایی مد نظر است که هم از سوی دستگاه‌های رسمی یو هم از سو جامعه، صورت می‌پذیرد. به این معنی مسئولیت شهروندی در واقع انتظارهایی که به رعایت و اجرای آن از سوی شهروندان مورد نظر است

مفهوم شهروندی جمعگرایانه

- تعریف مسئولیتگریزی شهروندی به طور مشخص تا کنون ارائه نشده است اما میتوان با بهره‌گیری از مشخصهای شهروند فعال که مشارکت‌جو و حامی است و نسبت به خود و دیگری تعهد دارد این مفهوم را تعریف و هرگونه کوتاهی و گریز از حمایتها و تعهداتی شهروندی را مسئولیتگریزی در نظر گرفت، تعهدهایی که با توجه به نوع آنها مراقبتی، حفاظتی، خدماتی و حمایتی در این تحقیق در نظر گرفته شده است که در نمودار زیر ارائه میگردد

مشارکت جو و حامی

تعهد مراقبتی

- میزان توجه به مراقبت از خود
- میزان توجه به مراقبت از دیگران
- میزان رعایت حقوق دیگران
- میزان توجه و مراقبت از سالمندان
- میزان اهمیت به محبت در خانواده
- میزان اهمیت به کسب مهارت و یادگیری
- میزان کمک به دیگران در جشن نیکوکاری
- میزان اهمیت به سلامت فردی
- میزان اهمیت به شغل خود

تعهد خدماتی

- میزان مشارکت در فعالیت داوطلبانه امدادی
- تمايل به عضويت در انجمن ها و نهادهای مردمی، امور خيریه
- میزان کمک به افراد در حوادث سیل و زلزله

تعهد محافظتی

- میزان تمايل به حفاظت از کشور با حضور در نیروهای مسلح در موقع جنگ
- میزان حمایت از پلیس در موقع ضروری
- شرکت در انتخابات و رأی دادن
- تمايل به کاندید شدن در انتخابات

حمایت اقتصادی

- چگونگی پرداختی مالیات-منظمه و بموقع
- دنبال راه هایی جهت فرار مالیاتی
- ضروری بودن مالیات منابع غیر تفتی
- پوشش بیمه و انواع آن
- حمایت از تولید و مصرف کالا داخلی

حمایت اجتماعی

- تمایل به شرکت در راهپیمایی و برنامه های ملی
- میزان مشارکت در برنامه های حمایت دولت
- میزان مشارکت در اعتراضات اجتماعی

حمایت محیط زیستی

- میزان صرفه جویی مصرف انرژی-آب، برق، گاز-
- پرهیز از دور ریزی مواد غذایی
- میزان توجه به تفکیک زباله
- میزان توجه به حفظ فضای سبز محیط خود
- میزان استفاده از حمل و نقل عمومی-
- کاهش آلودگی هوا
- میزان توجه به طرح های ترافیک

بی اعتمادی اجتماعی:

• **اعتماد** یکی از ارکان مهم روابط انسانی است و زمینه ساز مشارکت و همکاری میان اعضای جامعه است. در واقع اعتماد بازگوی حسن ظن افراد نسبت به افراد جامعه است. عناصر و جنبه‌های یک رابطه اجتماعی مبتنی بر اعتماد عبارتند از: صداقت، صراحة، سهیم کردن دیگران در اطلاعات و عقاید، افکار، احساسات، احترام و ارزش قائل شدن برای طرف مقابل، تمایلات همیارانه، یاریگرانه و رفتارهای اعتمادآمیز که منجر به مبادلاتی میشود که اعتماد به خود، خانواده، دوستان، نهادهای رسمی و غیررسمی و همچنین مشاغل اجتماعی را افزایش میدهد (مرادی، ۵: ۱۳۹۴)

• بیاعتمادی افراد بهیکدیگر و همچنین بیاعتمادی به ساختار و نهادهای اجرایی جامعه، باعث بروز نارضایتیها، سوءاستفاده‌های مختلف و قانونگریزی می‌شود. در بررسی انحرافها و مسائل اجتماعی ریشه بسیاری از آسیبها را در بیاعتمادی افراد بهیکدیگر میتوان جستجو کرد. همچنانکه پاتنام معتقد است نوعی تحلیل تعادلی بین سه عنصر مهم سرمایه اجتماعی برقرار است. منظور وی از این سه عنصر اعتماد اجتماعی، هنجارهای معامله متقابل و شبکهای مدنی است که هر یک باعث تقویت دیگری می‌شود (Putnam, 2000:137 بهنفل از عباسزاده.)

•

سه عنصر اعتماد اجتماعی، هنجارهای
معامله متقابل و شبکهای مدنی

تعریف عملیاتی بی اعتمادی اجتماعی:

- در این تحقیق بیاعتمادی اجتماعی: اعتماد نداشتن بهدیگران، احساس خیانت، مورد سوء استفاده قرار گرفتن، فاصله گرفتن از دیگران (ترس از صمیمی شدن)، عدم اعتماد بهندهای اجتماعی و اخبار و گزارش‌های اعلام شده است. این متغیر در دو بعد بیاعتمادی بین فردی و بیاعتمادی سازمانی-نهادی با ۱۰ گویه در طیف پنج قسمتی لیکرت مورد سنجش قرار گرفت

نمودار ۳. تعریف عملیاتی متغیر بی اعتماد اجتماعی

یافتههای تحقیق

- **ویژگیهای جمعیت نمونه**
- **توصیف متغیرهای زمینه ای:** در این تحقیق علاوه بر تلاش برای تبیین رابطه میان بی اعتمادی اجتماعی و مسئولیتگریزی شهروندی، سعی شده است، ارتباط با برخی از متغیرهای زمینهای شامل جنسیت، سن، تا هل و تحصیلات مورد بررسی قرار گیرد. بر این اساس، وضعیت پاسخگویان تحقیق از لحاظ جنسیت ۴۱۵درصد مرد و ۳۸۴درصد زن، از لحاظ سنی بیشترین فراوانی گروه سنی مربوط بهگروه سنی ۴۱تا ۵۰ساله است که ۳۷درصد را شامل میشوند.

• همچنین کمترین گروه سنی با فراوانی ۳,۷درصد مربوط بهافرادی است که ۱۸سال سن داشتهاند، بالاترین گروه سنی ۵۶سال بهبala و میانگین سنی پاسخگویان ۳۳سال است. ارقام توصیفی مربوط بهتأهل نیز بیانگر آن است که ۴۷درصد را متأهلان، ۲,۴۵درصد مجردان و ۶,۵درصد را مجرد جدasherde از همسر و یک درصد مجرد همسر فوت شده هستند. در رابطه با وضعیت تحصیلی نیز بیشترین فراوانی پاسخگویان مربوط به گروهیش است که دارای مدرک تحصیلی فوق دیپلم یا لیسانس بودهاند (مجموعاً ۴۶,۲۴درصد)؛ ۶,۲۸درصد کارشناسی ارشد، کمترین فراوانی با ۲,۹درصد زیر دیپلم و ۳,۲۸درصد نیز دارای مدرک دکتری میباشند

آمار توصیفی سوالهای مرتبط با اهداف تحقیق

- در توصیف آماری متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق با توجه به توزیع فراوانی و کمترین و بیشترین نمره تعریف شده این متغیرها، طبقه‌بندی انجام پذیرفته است. متغیر مسئولیتگریزی شهروندی با محدوده حداقل نمره قابل دریافت ۳۰ و حداً کثر نمره قابل دریافت ۱۵۰ به سه سطح طبقه‌بندی شده که نتایج در جدول ۲ نشان داده شده است. برای متغیر مستقل بیاعتمادی اجتماعی و ابعاد آن، طبقه‌بندی نیز در سه سطح انجام شده است که در جدول ۳ ارائه گردیده است

جدول ۲. توزیع
مسئولیت‌گریزی

درصدی سطوح
شهروندی

مسئولیت‌گریزی شهروندی	درصد معتبر	درصد تجمعی
کم	% ۲۵,۸	% ۲۵,۸
متوسط	% ۶۵,۷	% ۹۱,۶
زیاد	% ۸,۴	% ۱۰۰
میانگین رتبه‌ای	۲,۸۲	-

• نتایج جدول ۲ نشان میدهد که ۶۵،۷ درصد از پاسخگویان بهطور متوسط مسئولیتگریز هستند، ۴۸ درصد مسئولیتگریز بالایی داشته، و ۲۵،۸ درصد در سطح مسئولیتگریزی پایین قرار میگیرند. جدول (۳) مربوط به متغیر بیاعتمادی اجتماعی و ابعاد آن است. ۳۰ درصد از پاسخگویان بیاعتمادی اجتماعی را در سطح پایین، ۶۰ درصد در سطح متوسط و حدود ۳۹ درصد میزان بیاعتمادی اجتماعی را در سطح زیاد اعلام نمودهاند. میانگین رتبه ای حاصل از این متغیر برابر ۳۸،۲ و میان آن است که از نظر پاسخگویان بیاعتمادی اجتماعی بطور متوسط وجود دارد

میانگین
رتبه ای

جدول ۳. میانگین ابعاد و سطح بی اعتمادی اجتماعی

میانگین رتبه‌ای	کل	زیاد	متوسط	کم	سطح بی اعتمادی اجتماعی و ابعاد	
					بی اعتمادی اجتماعی	
۲,۳۸	۱۰۰	%۳۸,۸	%۰,۶۰	%۰,۳		
۲,۱۶	۱۰۰	%۲۳,۶	%۶۹,۴	%۷	بین فردی	ابعاد بی-
۲,۶۹	۱۰۰	%۷۰,۵	%۲۸,۹	%۰,۶	سازمانی / نهادی	اعتمادی اجتماعی

- در نتایج مربوط به ابعاد بیاعتمادی اجتماعی میانگین رتبه‌ای هر بعد نیز نشان میدهد که بیشترین میزان بیاعتمادی اجتماعی در بُعد سازمانی یا نهادی است (نتایج توصیفی ابعاد بهتفکیک میزان در جدول ۳ آورده شده است).

استنباطها

در بخش استنباطی تحقیق با انجام آزمون فرضیه‌ها و بررسی روابط همبستگی بین متغیرهای تحقیق، ابعاد آن تبیین و با ارائه مدل رگرسیونی و تحلیل مسیر ضریب تاثیر متغیرها تحلیل شده است :

آزمون فرضیه های تحقیق

- فرضیه اصلی: بین میزان پیاعتمادی اجتماعی و مسئولیتگریزی شهروندی رابطه معناداری وجود دارد

جدول ۴ : همبستگی بی اعتمادی اجتماعی و مسئولیت‌گریزی شهروندی

متغیر	بی اعتمادی اجتماعی
همبستگی پیرسون	۰،۲۰
سطح معناداری	۰،۰۰
مسئولیت‌گریزی شهروندی	۳۵۶
تعداد	

• با توجه بهنتایج جدول فوق، رابطه بین دو متغیر بیاعتمادی اجتماعی و مسئولیتگریزی شهروندی در فاصله اطمینان ۹۹ درصد، با $Sig = 0.00$ معنادار است. بنابراین فرض H_0 رد و H_1 (فرضیه پژوهشگر) تأیید میشود. بهبیان دیگر بین میزان بیاعتمادی اجتماعی و مسئولیتگریزی شهروندی رابطه معناداری باشد، $r = 0.20$ وجود دارد. و جهت رابطه مثبت و مستقیم است. بهسخن دیگر با افزایش میزان بیاعتمادی اجتماعی، مسئولیتگریزی شهروندی نیز افزایش میابد

فرضیه: بین ابعاد بی اعتمادی اجتماعی با میزان مسئولیتگریزی شهروندی رابطه معناداری وجود دارد.

- در این فرضیه بهمنظور بررسی روابط بین ابعاد بی اعتمادی اجتماعی و میزان مسئولیتگریزی شهروندی، همبستگی پرسون انجام گرفته که نتایج حاصل در جدول ۱۵ آورده شده است

جدول ۵: همبستگی بین ابعاد بی‌اعتمادی اجتماعی و مسئولیت‌گریزی شهروندی

ابعاد بی‌اعتمادی اجتماعی		بررسی میزان همبستگی متغیر وابسته و ابعاد متغیر مستقل	
بی‌اعتمادی بین سازمانی	بی‌اعتمادی بین فردی		
۰,۱۸	۰,۰۹	همبستگی پیرسون	مسئولیت‌گریزی شهروندی
۰,۰۰	۰,۱۵	سطح معناداری	
۳۵۶	۳۵۶	تعداد	

• همانطور که نتایج جدول ۵ نشان میدهد، بین بُعد بیاعتمادی بین فردی و مسئولیتگریزی شهروندی رابطه معنا داری وجود ندارد، و بین بیاعتمادی سازمانی و مسئولیتگریزی شهروندی در سطح ۹۰٪ ارتباط معنادار و همجهتی وجود دارد. به عبارتی هرچه میزان بیاعتمادی سازمانی (اعم از بیاعتمادی مردم بهسازمان/ نهادها یا سازمانها بهیکدیگر) افزایش یابد مسئولیتگریزی شهروندی افزایش مییابد

• بر اساس مطالعه‌ها و موارد مطرح شده، از جمله متغیرهایی که در این بین تاثیرگذار می‌باشد، متغیر میزان برخورداری از حقوق شهروندی است؛ لذا این متغیر به عنوان متغیر واسط مورد بررسی و آزمون قرار گرفت: نتایج همبستگی بین میزان برخورداری از حقوق شهروندی و مسئولیتگریزی شهروندی با ضریب $r = -0,36$ و $g_{Si} = 00$ با جهت معهای ناهمسو نا دار شد، شدت رابطه نسبتاً قوی و با جهت منفی و معکوس است

• . یعنی هر چه میزان برخورداری از حقوق شهروندی افزایش یابد، مسئولیتگریزی شهروندی کاهش مییابد، و به عکس

• فرضیه: میزان مسئولیتگریزی شهروندی در بین زنان و مردان تقاؤت معناداری دارد

جدول ۶- میزان مسئولیت‌گریزی شهروندی بر اساس جنسیت

سطح معناداری (آزمون تی)	میانگین	تعداد	جنسیت	
۰,۰۸	۸۵,۴	۱۸۳	مرد	مسئولیت‌گریزی شهروندی
	۸۴,۰۲	۱۷۲	زن	

• فرضیه: بین متغیرهای زمینه‌ای (سن، تحصیلات و درآمد) با میزان مسئولیت‌گریزی شهروندی رابطه معناداری وجود دارد

جدول ۷- رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای و میزان مسئولیت‌گریزی شهروندی

درآمد	تحصیلات	سن		
۰,۱۰	-۰,۲۳	-۰,۲۶	همبستگی پیرسون	مسئولیت‌گریزی شهروندی
۰,۷۰	۰,۰۱	۰,۶۹	سطح معناداری	
۳۵۰	۳۵۵	۳۵۵	تعداد	

• همانطور که نتایج جداول ۶ و ۷ اشار میدهند، در بررسی متغیرهای زمینهای پاسخگویان رابطه معناداری بین سن، و درآمد افراد با میزان مسئولیتگریزی شهروندی وجود ندارد. در حالیکه سطح تحصیلات با میزان مسئولیتگریزی شهروندی رابطه معناداری دارد. به عبارتی هر چه سطح تحصیلات افراد افزایش یابد، مسئولیتگریزی شهروندی آنها کاهش مییابد. همچنین میزان مسئولیتگریزی شهروندی بین زنان و مردان تفاوت معناداری وجود ندارد

- در ادامه به دنبال بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته و اینکه هر یک از متغیرهای مستقل چه تاثیری در پیش‌بینی متغیر وابسته دارد، از رگرسیون و تحلیل مسیر در نرم افزار SPSS و Mplus بهره گرفته شد در جدول ۸، ضریب تبیین متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته آورده شده است

جدول ۸- جدول ضریب تبیین متغیرهای مستقل بر مسئولیتگریزی شهروندی

R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
.۳۹	.۱۵	.۱۴	۱۱.۱۵

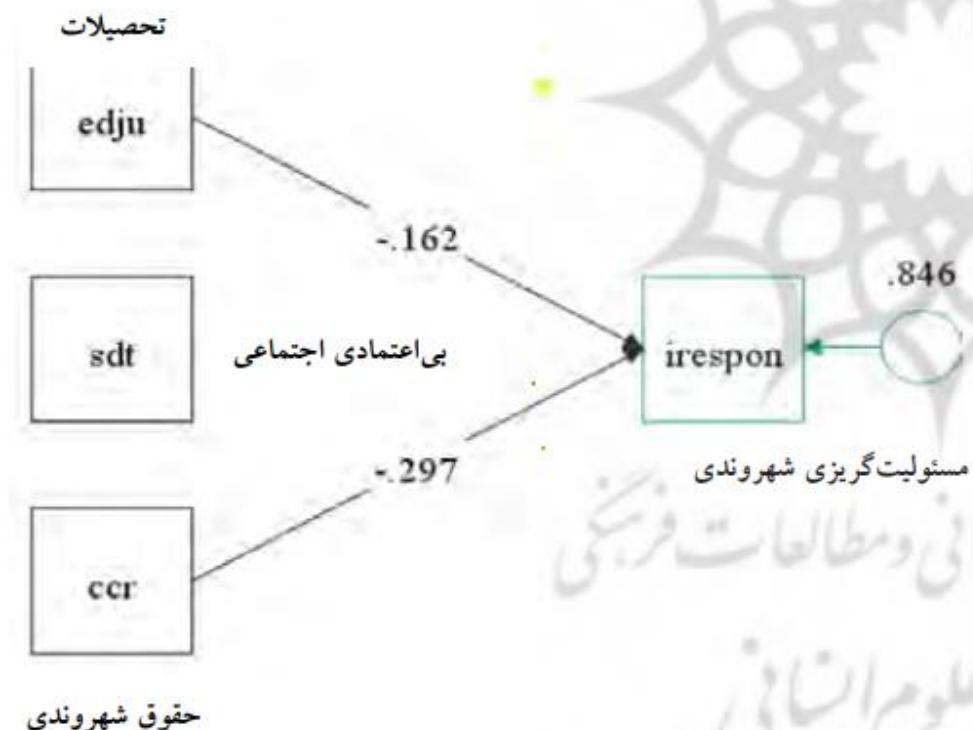
جدول ۹- ضرایب رگرسیون متغیرهای اثرگذار بر مسئولیت‌گریزی شهروندی

متغیر مستقل	بی	خطای استاندارد	مقدار تی	بنا	معنی داری.
برخورداری از حقوق شهروندی	-۰,۲۲	۰,۰۴	-۵,۴۱	-۰,۲۹	...
تحصیلات	-۰,۶۴	۰,۱۹	-۳,۲۶	-۰,۱۶	...
بی‌اعتمادی اجتماعی	۰,۱۹	۰,۱۳	۱,۴۹	۰,۰۸	۰,۱۳

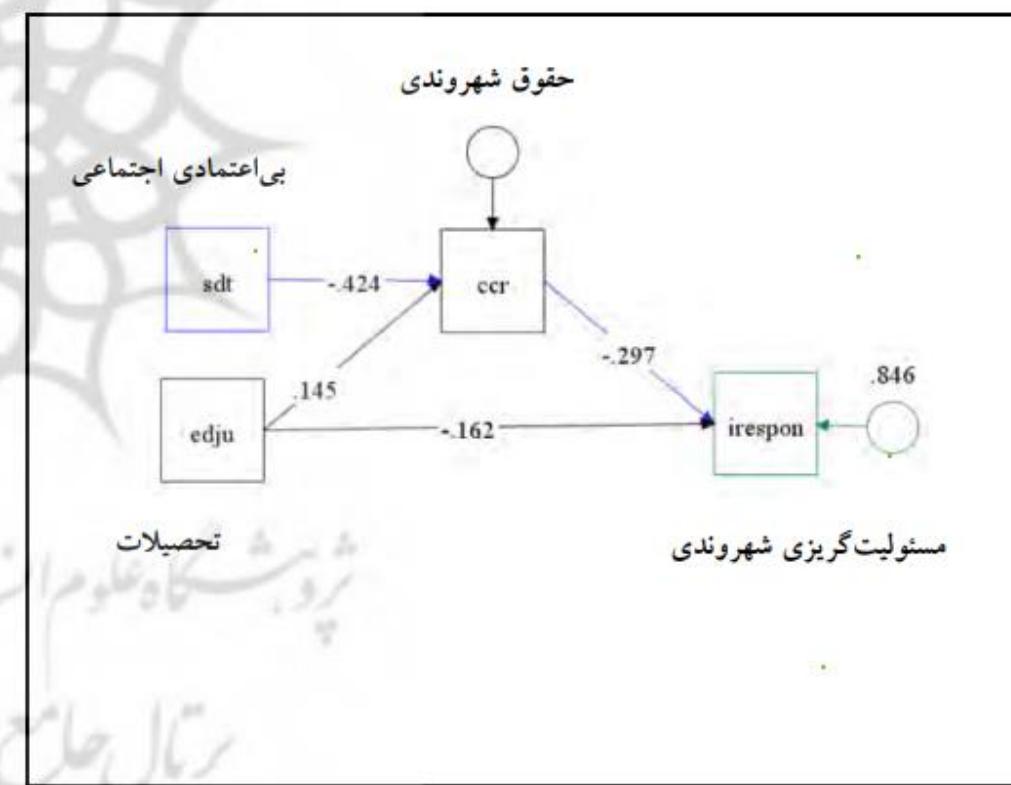
• نتایج جدولهای ۸ و ۹ نشان میدهند که متغیرهای میزان برخورداری از حقوق شهروندی و تحصیلات بهطور مستقیم بر مسئولیتگریزی شهروندی موثراند. و بیاعتمادی اجتماعی بهطور مستقیم تاثیز ندارد. در ادامه خروجی تحلیل مسیر و نمودار مربوطه (با بهره گیری از نرم افزار Mplus) نشان داد که بیاعتمادی اجتماعی بهصورت غیرمستقیم (ورود متغیر برخورداری از حقوق شهروندی) مجموعاً با ضریب ۰,۷۲٪، بر مسئولیتگریزی شهروندی تاثیرگذار است

نمودار - آضرایب رگرسیونی متغیرهای تحقیق و تحلیل مسیر

تحلیل مسیر مرحله اول

تحلیل مسیر مرحله دوم

۱ توجه نتایج تحلیل مس ری تحق قی یم توان استنتاج کرد که میزان برخورداری از حقوق شهروندی (با ضریب ،٪۲۹) تحصیلات (با ضریب ۱۶-صدم درصد) و بیاعتمادی اجتماعی با ضریب ٪۷۲ (مجموع ضرایب غیرمستقیم)، بر میزان مسئولیتگریزی شهروندی، تاثیرگذاراند و در این بین مهمترین متغیر اثرگذار و واسط، میزان برخورداری از حقوق شهروندی است

مسئولیتگریزی شهروندی

بحث و نتیجه گیری

• شهروندی، صرفاً به خاطر منافعی نیست که به فرد میرساند؛ بلکه یک ایده دو جانبه و یک ایده اجتماعی است. این ایده نیز تنها مجموعه حقوقی نیست که فرد را از تعهد به دیگران رها کند. بلکه ببهار چوبی رای پذیرش و مکانیسمهایی برای تحقق نیاز دارند، که انجام تکالیف و وظایف شهروندی، در واقع همان مکانیسم مورد نیاز است. و یکی از عوامل اجتماعی و مهم اثربخش بر آن اعتماد اجتماعی است

• در این مقاله با توجه به دیدگاهها و تجارب تحقیقاتی پیشین، مدل علی متغیر وابسته مسئولیت‌گریزی شهروندی و بی اعتمادی اجتماعی در ۲^{بعد} به عنوان متغیرهای اصلی در کنار متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، سن، تحصیلات و درآمد) و میزان برخورداری از حقوق شهروندی به عنوان متغیر میانجی یا واسطه، مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های توصیفی نشان میدهد که میزان مسئولیت‌گریزی شهروندی در بین شهروندان (پاسخگویان) از حد متوسط بالاتر بوده و میزان بی‌اعتمادی اجتماعی نیز در سطح نسبتاً بالایی است، که بعد بی‌اعتمادی سازمانی را بیشتر از بی‌اعتمادی بین فردی شامل می‌شود.

• در تبیین روابط میان متغیرها، میزان بیاعتمادی اجتماعی، برخورداری از حقوق شهروندی و تحصیلات با میزان مسئولیتگریزی شهروندی دارای رابطه معنادار بوده و از آنها تاثیر پذیرفته است؛ اما جنسیت، سن و درآمد بر مسئولیتگریزی شهروندی اثرگذار نبوده است. برطبق نتایج رگرسیون چند متغیره، ضریب تبیین متغیرهای اثرگذار (بیاعتمادی اجتماعی، میزان برخورداری از حقوق شهروندی و تحصیلات) $R=0,39$ بهدست آمده و ضرایب تاثیر هر یک از متغیرها: میزان تحصیلات با ،٪۱۶- میزان برخورداری از حقوق شهروندی ،٪۲۹-و بیاعتمادی اجتماعی با٪۴۲- تاثیر مستقیم بر حقوق شهروندی و٪۷۲- تاثیر غیرمستقیم بر مسئولیتگریزی شهروندی داشته است. در زمینه تاثیر ابعاد بیاعتمادی اجتماعی،٪۴۳- این متغیر متأثر از بیاعتمادی بین سازمانی است

• نکته مهم در این مطالعه توجه به بیاعتمادی اجتماعی در بُعد سازمانی است. بعبارتی اثرگذارترین عامل بیاعتمادی اجتماعی، بیاعتمادی مردم بهسازمان/نهادها و همچنین سازمان و نهادها بهیکدیگر است؛ همچنانکه انسجام، رشد و توسعه همه جانبه یک جامعه بدون اعتماد اجتماعی، همکاری و مشارکت مردم و سازمانها عملاً ممکن نیست و اگر اقدامی صورت پذیرد حرکتی جزیره‌ای و رشدی نامتوازن تلقی میشود. در این بین برخورداری از حقوق شهروندی بهمثابه عامل واسطه تاثیر کلیدی خواهد داشت

حرکتی جزیره‌ای و رشدی نامتوازن

• در پایان میتوان گفت: عوامل خُرد و کلان در انجام وظایف و تکالیف شهروندی سهیم هستند و موجبات مسئولیتگریزی را فراهم میآورند. لذا ضروری است جلب اعتماد مردم و شفافسازی امور صورت پذیرد و نشان داده شود. اگر مردم بیاعتماد باشند، از دستورها یا پیشنهادهای جدید نیز پیروی نخواهند کرد، و ما شاهد رشد مسئولیتگریزیهای بیشتری خواهیم بود. در واقع مسئولیت شهروندی از ویژگیهای مهم نظام دموکراتیک و شاخصی برای جامعه مدنی است.

- زیرا وضعیت آنومیک در جامعه، کاهش امید به آینده، بیشباتی بازار سرمایه و موقعیتهاي اجتماعي و شغلی، سبب رشد فردگرایی خودخواهانه شده که در نتیجه آن شاهد کاهش کنش جمعی و افزایش شهروندان منفعل، بیتعهدی، بیمسئولیتی و بیتفاوتی اجتماعی خواهیم بود. در سطح کلان نیز انجام برنامههای مقطعي، سليقهای، جزيرهای و يا مواري، در ايجاد خلاءهای قانونی و کاهش ضمانهای اجرایي موثر بوده و زمينه را برای گريزهای قانونی و مسئولیتی فراهم ميسازد

کاهش کنش جمعی و
افزایش شهروندان منفعل،
بیتعهدی، بیمسئولیتی و بیتفاوتی اجتماعی

- لذا پیشنهاد میگردد با توجه به سهم اعتماد در بسیاری از فرآیندهای جامعه نظیر عقد قراردادها، انجام مذاکرات و نظارت مستمر بر عملکرد واحدها و همچنین مشارکت و تعهد شهروندان در مدیریت شهری تلاش درجهت افزایش اعتمادسازی درین گروهها و واحدهای مختلف سازمانها و نهادهای جامعه و همچنین بین مردم و مسئولان از مهمترین وظایف مدیران در نظر گرفته شود.

- در حوزه‌های اجرایی دستگاههای پاسخگو و کارآمد، تامین عدالت اجتماعی، ترویج ارزش تعهدات و مسئولیت اجتماعی و شهروندی توسط رسانه‌ها و وسائل ارتباط جمیع، آموزش کارآمد و مستمر در خصوص وظایف شهرداری و شهروندان، آگاه سازی حقوق شهروندی و مطالبه‌گری از جمله موارد ضروری و دارای اولویت در توسعه شهری و مسئولیت شهروندی قرار گیرد

دارای اولویت

• ز آنجا که موضوع مسئولیتگریزی چند وجهی از عوامل تاریخی، اجتماعی-اقتصادی، روانشناختی و حتی فرهنگی بهشمار می‌رود، پیشنهاد می‌گردد این موضوع از منظر سایر متخصصان حوزه‌های علوم انسانی و اجتماعی نیز مورد پژوهش قرار گیرد